

ПРЕДСТАВАТА НА МЛАДИТЕ ХОРА ЗА РЕАЛНОСТТА В СТРАНАТА

Румяна Божинова*, Ергюл Таир

Проведено е изследване върху представите на младите хора за актуалната реалност и промяната ѝ в сравнение с предходните 19 години. Проследен е целият период от началото на социалната промяна до днес в пет отделни години – 1990, 1994, 2004, 2006 и 2009 г. Приложени са специално подготвени за целта на изследването методи. Установено е доминиране на негативните аспекти на представата за реалността през целия изследван период. Настоящата реалност за младите хора е напрегната, непредсказуема, конфликтна и престъпна. Позитивният аспект на реалността заема второстепенно място в представите на младите хора. С времето той претърпява сериозно ограничение, което е най-силно изявено в последния период.

Темата „криза“ има водещо място в света днес. Тя е провокирана предимно от сериозните финансови проблеми, с които се сблъскват повечето страни. Много наши изследвания обаче сигнализират за наличие на криза в България в много по-широки социални граници. Тя се разкрива като сложно явление, което се разпростира от преживяванията, оценките, нагласите, поведенческите изяви на индивида до процесите на развитие и формиране на младия човек. Показателни в това отношение са изследванията, които сочат известно забавяне на идентификационните процеси при юношите, свързани със стабилното личностно развитие (професионален и идеологически избор) (Байчинска и др. 2008). Потвърждение в тази насока са и устойчивата тенденция за рисково поведение при децата и юношите, свързана с агресия, употреба на наркотици, ал-

* Ст.н.с. д-р Румяна Божинова – Институт по психология при Българската академия на науките.
Адрес за контакти: rumi_bojinova@mail.bg

кохол, тютюнопушене и други (Василева и др. 2008). Очертават се също сериозни проблеми в образователната практика (Пенчева 2006) и др.

Един от показателите за наличието или отсъствието на социална криза може да бъде и начинът, по който хората осмислят социалната реалност, в която съществуват, т.е. представата, която имат за нея. При това от особено значение е как тази представа се е променила от момента на реализираната социална промяна в страната (преминаването от тоталитаризъм към демокрация или преход от затворено и регламентирано към открито и самоорганизиращо се общество) до днес. Почти всички изследователи на обективните характеристики на прехода го характеризират като противоречив процес със сблъсък и приоритет на различни тенденции (Божинава 2003). Изходно за търсене на определени закономерности на актуалното осмисляне на реалността, както и на измеренията му във времеви план, е утвърденото виждане, че представата е субективен образ на обективната реалност.

В посочения аспект младите хора представляват специален интерес. Според съществуващите наблюдения те имат специфично място и значение в процесите на социална промяна като носители на нова култура, нови ценности и аспирации, на нови поведенчески модели. Младото поколение се намира в неравностойно положение с възрастните, свободата му на действие и влияние са ограничени, но то е улеснено в много отношения поради слабата си обвързаност със съществуващия облик на обществената система (вж. Божинава 2003). Това му дава възможност да формира собствена по-обективна и независима представа за реалността, както и за евентуални действия за нейната промяна.

Цел, задачи, хипотези

Целта на настоящата работа е да изследва представата на младите хора за актуалната реалност, в която живеят, и промяната на тази представа в сравнение с предходните 19 години.

Задачите на изследването са:

- 1) Изучаване на представата на младите хора за актуалната реалност в страната в позитивен и негативен аспект.
- 2) Проследяване на представата за реалността в предходните 19 години на базата на изследвания, осъществени през 1990, 1994, 2004, 2006 и 2009 г.
- 3) Проучване на промените в представата на младите хора за актуалната реалност в сравнение с представата през предходните 19 години в позитивен и негативен аспект.

Общата *хипотеза* на изследването е, че актуалната представа за реалността отразява значимите за младите хора проблеми в обществото и в тази връзка е с преобладаващо позитивен или негативен акцент.

Предполагаме също, че представата на младите хора за реалността търпи съществени промени през 19-годишния период (1990–2009).